

הדין לקבוע סל' מ"ח
 וזה ש"ס ו' וצ"ח ליהודי
 עשרה עשרה י"ח
 ויחזיקו
 נכסות פ"ז מ"ח מניח פ"ד
 ה"ד ויחזיקו פ"ח פ"א פ"ד
 ופ"ד פ"ח פ"ח : מאה
 ועשרים : מ"ח פ"ח מהלכות
 סנהדרין פ"ג הלכה י"ד :

שנויי נוסחאות

(ה' י' שבעים ואחד).
 כספ"ג ליהל' הר"י
 (באן) ב' כ"ח וכס"ח
 וכספ"ג ליהל' ע"א
 עמהם ב"ד שאני אחיה
 ..וכס"ח וכספ"ג שאומר
 היה עמהם וז"ל כ"ח
 (שם שא"מ). ל"מה
 נאמר. כד"ל וכס"ח מה
 ח"ל בהגהות. כד"ל
 וכס"ח כספ"ג וכן בסוף
 (הש"ת) לרעה ע"י
 כ"ח וכס"ח וכספ"ג
 ליהל' וכן ליהל' כס"ח
 (לרעה). ואין ב"ד .
 כד"ל וכס"ח וכספ"ג אין
 ..מוספין ע"י (שם) כס"ח
 ליהל' הר"י (באן) ב"ד
 וכס"ח וכס"ח וכספ"ג
 ליהל' רבי נחמיה ב"מ
 ר' יהודה נ"ט .

הוספות חדשים

ובבתי ש' מ"ח מוספין
 ק"י ועוד נפלאהו כ"י .
 ולק"י דלפניו לומר דק"י
 רק על י"ב מחייבין וי"ח
 מוזין וק"י :
 (מהרש"ם ז"ל) :

ראשון לציון

ר' חיי"ט ר"ה מוספין
 עליון עוד אחד כ"י ועוד
 נפלאהו ש"י כסוף פ"ח
 שנו כ"י ע"מ כ"ל ק"ב
 העד סוף פ"ה וק"י
 וע' יס"מ :

הוספות רע"ק

עוד רובו של שבט. אבל
 אחר הודת רובו של שבט
 דנין אותן כיהודים שנו'
 יושבי העיר ולא כפר
 קטן ולא כפר גדול וכו'.
 וא"כ אף דקתני ואין
 עושין עיר הנהגת אלא
 ע"י ב"ד של ע"א מ"ט
 היה ס"ד לומר דשבת
 כיון דתירוניה כיהודים
 היא גירון ג"כ בב"ג
 כיהודים ובס"ד דהש"ס
 באסת. שש"ה איצטרך
 למעט ג"כ שבט :

מקורבים ועומדים על הספר שבין גליל ליהודה . אחת מזה
 ואחת מזה עושין . ודוקא שתי . אבל בלטה כה"ג לא . וכדמסיק
 ה"ל' בפרק ד' מהלכות עכו"ם : ׀ ומשה על גביהן . כתב
 הר"ב דלמך קרא ונשאו חתך ואת בהדיהו . וכשהוא עמם ליכא
 למימר טיהא שקול כע"א ולדורות
 ליבעי' וע"א . ליהל' למימר שקול
 אלא כשהוא לבדו עומד כנגד כלם .
 וכן אחת מ"ח ב"ד קדוש החדש ר"ט פ"ג
 דר"ה והו' משה ממניח דשלשה .
 ולדורות נמי לא הלכיתו אלא בלשה .
 ועיין לקמן בסמוך מ"ט בעיני קרא .
 דהיפוך ליה דאין ב"ד שקול : רבי
 יהודה אומר שבעים . כתב הר"ב
 דריש חתך בדומין לך . פירש"י
 מוחסין ומטקין ממוס ע"כ . [עיין
 בגמרא פ"ד ד' ל"ו ע"ב . ואין להחריך
 בזה] ורבנן מוהקל עליך ונשאו חתך
 דסנהדרין קטנה כהאמרו ביתרו נפקא
 להו . וילפי גדולה מקטנה . גמרא .
 ואל"ה ולר' יהודה אע"ג דמסיק ליה
 חתך לדרשא אחריתא . מ"מ היפוך
 ליה ע"א משום דאין ב"ד שקול דהא
 שמעינן ליה דס"ל הכי בהדיא כדתנן
 בריש פ"ט דטוטה . ובגמרא ר"ט
 פירקין דף ג' ע"ב . אומר דשמעת
 ליה לר' יהודה בסנהדרין גדולה

דכתיבי קראי . בשאר בי דינא מי שמעת ליה . וכן נמי במסקנא דהתם . וכתב רש"י דכתיבי קראי לקמן כסילתי פירקין . ע"כ . ואני
 תמיה מאי ראייה מהני קראי דאע"ג דלמרינן דרבי יהודה דריש להו לדרשא אחריתי . ולא למשה על גביהן . אפילו הכי אכתי איכא למימר
 דאין ה"ג דבעינן ע"א . ומשום אחר משום דאין ב"ד שקול דנפקא לן מקרא כדלקמן . והו' קשיא לי דבגמרא דהכא אע"ג דאכתי לא
 שמעט קראי דרבי יהודה אמרינן מ"ט דרבנן . ומאי פריך כיון דק"ל דאין ב"ד שקול . הלכך אי לא מסתפינא (ז' אחינא דבגמ' דר"פ ה"ג
 דכתיבי בקרא . וה"פ שאי כהדרי גדולה דבהדיא כתיבי בקרא שבעים איש . וכיון דקרא נחית למנינא ולא כתב שבעים ואחד איש דהא
 ונשאו חתך איכא למרש בדומין לך . אלא ה"ל לקרא לפרש בהדיא טיהו עמו שבעים ואחד . ש"מ דקרא ממשט סנהדרין גדולה ממנין
 ב"ד שקול משא"כ כולו שאר בתי דינין שלא נזכרו בכתוב במספר אלא בדרך כלל כגון וכמזו . אי נמי הרי אלהים כתיבי . אחד הכה
 ואחד הכה . כהו אמרינן אין ב"ד שקול . משא"כ הכה נחית קרא למנינא וכתב שבעים . ולא כתב ע"א . ש"מ דקוטטא דמלתא דלא בעי
 אלא ע' . והיינו נמי דפרכינן הכה דרבנן מ"ט דבעי ע"א . משום דהא קרא שבעים אמר ולא ע"א כך אי דן לפני רבותי ולא לחלוק
 על גרסת הספר ופירש"י : עד מתי לעדה הרעה . במרגלים כתיבי . רש"י : ואין ב"ד שקול . ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי
 אומר מה ת"ל לנפוט אחרי רבים להטות . התורה אמרה עשה לך ב"ד טוטה . גמרא דף ג' ע"ב . [ועיין בפ"ד משנה ב' בדבור התחיל
 מן ה"ד וכו'] : מוספין עליהם עוד אחד . גמרא . סוף סוף לרעה ע"פ טעם לא משכחת לה . אי אחד עשר מוסים וטעם עשר
 מחייבים אכתי חד הוא . אי עשרה מוזין וי"ג מחייבים להתא הוו . אומר רבי אבהו אי אחת מולא אלא במוספין . [וכדתנן בכוף
 פרק ה'] דעושין בית דין שקול לכהלסה [וקמ"ן] דאותו שאומר איני יודע כמאן דלתא . ואי אמר מלתא . לא שמעינן ליה . ופירש רש"י
 בין לזכות בין לחובה . וכן דעה הראש"ד . אבל הרמב"ם בפ"ט מהלכות סנהדרין לא כתב אלא שאינו חוזר ומלמד חובה . והכ"מ
 כתב טעמו דהא אפילו אמר בהדיא חייב חוזר ומלמד וכו' . ואני מלאתי טעם אחר בתוס' פ"ד סוף דף ל"ג דלא גרע מאחד מן
 התלמידים דתנן פ"ה במשנה ד' לזכות שומעים . ועוד נפלאהו שרי בכוף פ"ה טעמי כשהוא ע"א . שלשים ושם מוזין ול"ה
 מחייבין ל"ז מחייבין ול"ה מוזין . ש"מ דמלי למדרזה שאמר איני יודע ועיין מה שכתבתי סוף משנה ו' פ"ג : [דריי כאן כ"ג .
 אבל דיני ממונות אין לריך לכל זה . כמו שכתבתי לקמן בריש פרק ד'] : מאה ועשרים . כתב הר"ב מפרש בגמרא עשרים
 (ב' ל"ה גם כדודשי הכ"ן וכתב ע"ק מניח (מוקי הגר"ב) .

שבעים איש מוקני ישראל . ומשה על
 גביהן (ה) . הרי שבעים ואחד . רבי יהודה
 אומר שבעים (ט) . ומנין לקבנה שהיא של
 עשרים ושלושה . שנאמר (במדבר ל"ה) ושפמו
 העדה והצילו העדה . עדה שופמת (י) .
 ועדה מצלת (יא) הרי כאן עשרים . ומנין
 לעדה שהיא עשרה שנאמר (ש"י) עד מתי
 לעדה הרעה הזאת (ט) . יצאו יהושע ובלב .
 ומנין להביא עוד שלשה . ממשמע שנאמר
 (שמות כ"ג) לא תהיה אחרי רבים לרעות (ט) .
 שומע אני שאהיה עמהם לטובה . אם כן
 למה נאמר (ש"ה) אחרי רבים להטות . לא
 כהש"ת לטובה . הש"ת לרעה . הש"ת
 לטובה על פי אחד . הש"ת לרעה על פי
 שנים (י) . ואין בית דין שקול (י) מוספין
 עליהם עוד אחד . הרי כאן עשרים ושלושה .
 וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין
 מאה ועשרים (י) . רבי נחמיה אומר

עושים : ׀ ומשה על גביהם הרי שבעים ואחד . דלמך קרא
 (גמדר"ג י"ח) ונשאו חתך . ואת בהדיהו : רבי יהודה אומר
 שבעים . דריש חתך . בדומין לך . ולא טיהו הוא יוכב עמהן
 בדין . ואין הלכה כרבי יהודה : עדה שופמת . עשרה מחייבין :
 עדה מצלת . עשרה מוזין . ושמינין
 מינה דלריך טיהו כ' שאם יחלקו יהיו
 עשרה מחייבין . ועשרה מוזין :
 הש"ת לרעה על פי שנים . והכי
 קאמר קרא לא טיהו אחרי רבים
 לרעות לחייב ע"פ אחד טיהו יתר
 על המוזין . אבל אחרי רבים להטות
 בשנים אפילו לרעות . כשהיו טעם
 מחייבין יותר על המוזין . הלכך ע"כ
 כ"ג בעינן . דכתיב מעשרה מוזין ליכא
 למימר . דהא כתיב והצילו העדה .
 וכו' לא משכחת חובה בכתיב משעים
 עשר : ואין בית דין שקול . אין
 עושין בית דין זוגות שאם יחלקו
 לתלמידי הו' להו פלגא ופלגא . ולא
 משכחת לה הש"ת לטובה על פי
 אחד . הלכך מוספין עליהם עוד
 אחד . והו' להו עשרים ושלשה :
 מאה ועשרים . מפרש בגמרא עשרים
 ושלשה סנהדרין קטנה . וג' שורות
 של כ"ג כ"ג יושבים לפניהם . שאם
 הולרטו

דכתיבי קראי . בשאר בי דינא מי שמעת ליה . וכן נמי במסקנא דהתם . וכתב רש"י דכתיבי קראי לקמן כסילתי פירקין . ע"כ . ואני
 תמיה מאי ראייה מהני קראי דאע"ג דלמרינן דרבי יהודה דריש להו לדרשא אחריתי . ולא למשה על גביהן . אפילו הכי אכתי איכא למימר
 דאין ה"ג דבעינן ע"א . ומשום אחר משום דאין ב"ד שקול דנפקא לן מקרא כדלקמן . והו' קשיא לי דבגמרא דהכא אע"ג דאכתי לא
 שמעט קראי דרבי יהודה אמרינן מ"ט דרבנן . ומאי פריך כיון דק"ל דאין ב"ד שקול . הלכך אי לא מסתפינא (ז' אחינא דבגמ' דר"פ ה"ג
 דכתיבי בקרא . וה"פ שאי כהדרי גדולה דבהדיא כתיבי בקרא שבעים איש . וכיון דקרא נחית למנינא ולא כתב שבעים ואחד איש דהא
 ונשאו חתך איכא למרש בדומין לך . אלא ה"ל לקרא לפרש בהדיא טיהו עמו שבעים ואחד . ש"מ דקרא ממשט סנהדרין גדולה ממנין
 ב"ד שקול משא"כ כולו שאר בתי דינין שלא נזכרו בכתוב במספר אלא בדרך כלל כגון וכמזו . אי נמי הרי אלהים כתיבי . אחד הכה
 ואחד הכה . כהו אמרינן אין ב"ד שקול . משא"כ הכה נחית קרא למנינא וכתב שבעים . ולא כתב ע"א . ש"מ דקוטטא דמלתא דלא בעי
 אלא ע' . והיינו נמי דפרכינן הכה דרבנן מ"ט דבעי ע"א . משום דהא קרא שבעים אמר ולא ע"א כך אי דן לפני רבותי ולא לחלוק
 על גרסת הספר ופירש"י : עד מתי לעדה הרעה . במרגלים כתיבי . רש"י : ואין ב"ד שקול . ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי
 אומר מה ת"ל לנפוט אחרי רבים להטות . התורה אמרה עשה לך ב"ד טוטה . גמרא דף ג' ע"ב . [ועיין בפ"ד משנה ב' בדבור התחיל
 מן ה"ד וכו'] : מוספין עליהם עוד אחד . גמרא . סוף סוף לרעה ע"פ טעם לא משכחת לה . אי אחד עשר מוסים וטעם עשר
 מחייבים אכתי חד הוא . אי עשרה מוזין וי"ג מחייבים להתא הוו . אומר רבי אבהו אי אחת מולא אלא במוספין . [וכדתנן בכוף
 פרק ה'] דעושין בית דין שקול לכהלסה [וקמ"ן] דאותו שאומר איני יודע כמאן דלתא . ואי אמר מלתא . לא שמעינן ליה . ופירש רש"י
 בין לזכות בין לחובה . וכן דעה הראש"ד . אבל הרמב"ם בפ"ט מהלכות סנהדרין לא כתב אלא שאינו חוזר ומלמד חובה . והכ"מ
 כתב טעמו דהא אפילו אמר בהדיא חייב חוזר ומלמד וכו' . ואני מלאתי טעם אחר בתוס' פ"ד סוף דף ל"ג דלא גרע מאחד מן
 התלמידים דתנן פ"ה במשנה ד' לזכות שומעים . ועוד נפלאהו שרי בכוף פ"ה טעמי כשהוא ע"א . שלשים ושם מוזין ול"ה
 מחייבין ל"ז מחייבין ול"ה מוזין . ש"מ דמלי למדרזה שאמר איני יודע ועיין מה שכתבתי סוף משנה ו' פ"ג : [דריי כאן כ"ג .
 אבל דיני ממונות אין לריך לכל זה . כמו שכתבתי לקמן בריש פרק ד'] : מאה ועשרים . כתב הר"ב מפרש בגמרא עשרים
 (ב' ל"ה גם כדודשי הכ"ן וכתב ע"ק מניח (מוקי הגר"ב) .

יבין תפארת ישראל יבין
 וכמו כן לדורות כשמיספיקס נמלכו בראש הסנהדרין . ולר"י (*) משה
 היה ראש הסנהדרין . ולא יבש עמהן . וכמס"ל דבר הקטן . דהיינו
 שאין בו ספק ישפטו הם . בלעדך (ומתוך קושי' רחמי"ט) : (כו) ר"ל
 י' מחייבין : (מה) י' מוזין : (מ) במרגלים כתיב טיהו י"ב : (ג) כלומר
 כשהיה בהמחייבים אחד יותר מבהמוזין . דה"ל רבים לרעות .
 לא חתך אחד רבים כזה . אלא לריך ב' במחייבים טפי מבהמוזין :
 (ג) א"כ לריך טיהו כ"ב . כדי טיהו אפשר טיהו י"ב מחייבים :
 (ג) דהתורה אמרה לעשות בית דין שקול : (ג) כ"ג לסנהדרין . וג'
 (*) כ"כ מוס' דף ג' ע"ב ד"ה ר"ע ע"פ . (א"כתי איני)

יבין תפארת ישראל יבין
 מן המנין . כמו שנקרא בל"ה (פרעוזם) . והוא הנקרא מופלא שב"ד
 [הו"ס דט"ז ב' . ומו"ס סוכה ד"א ב' ד"ה וכו'] . והיינו דתנן רפ"ק
 דזבחים ובבבבא דידים שמקובל היה מפי ע"ב זקן : (מה) וכתיב
 ונשאו חתך : (ט) דריש חתך בדומין לך מיוחסים וכלי מוס . אבל
 ח"ל יבש עמהן בשעת משא ומתן והחליטו הדין ע"פ רובן וכשהם
 מחלה על מחלה בללו למשה טיהו המופלא שב"ד דמודה כהא לת"ק
 שהיה שם ראש הסנהדרין (כפי' מ"ד) . רק דלח"ק צימי משרע"ה
 שבינו כ"י לקב"ה לראש הסנהדרין . וכשהסתפקו נמלכו בצבורה .

יבין תפארת ישראל יבין
 מן המנין . כמו שנקרא בל"ה (פרעוזם) . והוא הנקרא מופלא שב"ד
 [הו"ס דט"ז ב' . ומו"ס סוכה ד"א ב' ד"ה וכו'] . והיינו דתנן רפ"ק
 דזבחים ובבבבא דידים שמקובל היה מפי ע"ב זקן : (מה) וכתיב
 ונשאו חתך : (ט) דריש חתך בדומין לך מיוחסים וכלי מוס . אבל
 ח"ל יבש עמהן בשעת משא ומתן והחליטו הדין ע"פ רובן וכשהם
 מחלה על מחלה בללו למשה טיהו המופלא שב"ד דמודה כהא לת"ק
 שהיה שם ראש הסנהדרין (כפי' מ"ד) . רק דלח"ק צימי משרע"ה
 שבינו כ"י לקב"ה לראש הסנהדרין . וכשהסתפקו נמלכו בצבורה .

יבין תפארת ישראל יבין
 מן המנין . כמו שנקרא בל"ה (פרעוזם) . והוא הנקרא מופלא שב"ד
 [הו"ס דט"ז ב' . ומו"ס סוכה ד"א ב' ד"ה וכו'] . והיינו דתנן רפ"ק
 דזבחים ובבבבא דידים שמקובל היה מפי ע"ב זקן : (מה) וכתיב
 ונשאו חתך : (ט) דריש חתך בדומין לך מיוחסים וכלי מוס . אבל
 ח"ל יבש עמהן בשעת משא ומתן והחליטו הדין ע"פ רובן וכשהם
 מחלה על מחלה בללו למשה טיהו המופלא שב"ד דמודה כהא לת"ק
 שהיה שם ראש הסנהדרין (כפי' מ"ד) . רק דלח"ק צימי משרע"ה
 שבינו כ"י לקב"ה לראש הסנהדרין . וכשהסתפקו נמלכו בצבורה .

זה בורר פרק ג סנהדרין

אך תוסחין . במשכ"ב
ובמשכ"ב או תוסחין
מפי ב"ד וכו' כדכ"ה (והוא
מספרים) וכו' ר"ע .
מן זה הוסל עדין כו' .
עד סוף המשנה נשט
בענין גרסא ריזוא
דטריטוי ובכמה משניות
ישנא והה"ט דבר ויטל
ל"ז מוקף וכשם כ"ה

תוספות הדשים
פ"ג א בחי"ט ד"ה
אינו יכול כו'
וג"ס הד"ב כו' במש"כ כו'
כל שכן זה אינו מוזן וכבר
ל"ז בזה הכותב דוד ויטל
דלון כן דעת הרמב"ם
וכר"ב אלא דמסדר לדיו'
ומטע שפיר דין וטעם
ואינו הימניה האפסיה
המל"ב בני שאליו מומחה
ולא קבלוהו ג"כ עליהם
שאין דין כלל ויפולס
דינה סדר ע"כ . וכן
מוכרח מלגוס שכתבו כאלו
מה שפסח עשו וישלם
מזיבו ואם חזר ונטל
מחו מה שפסח עשו
אינו עשוי מיעוי ליה :

לכוננים
זהו כדבר וכו' והקד"ה
שהוא מיוסר על ל' הירוש'
ע"כ ומתורא ש"ה ז"ל
בין שפוק דכ"ה כהני
ז"ל אכל דעת הכ"ה וכו'
מדויה הוא ולא מדתה"ס
ובסוגיה הירוש' אכל דעת
הע"כ דלא כהרמ"ב ולכן
הק' על הרמ"ב מהירוש'
זה גרס לו לפי שאם רמ"ב
דברי הרמ"ב במקומו דה"כ
היה רואה שהכל הוא ל'
הרמ"ב כשפוק וכו' מ"ה
מן הירוש' אכל מה שק'
לכאורה הוא למה הכיב
ג' פירושים אמנם כל בני
ל"ה ותחלה צ"ח לרעה
שפוק דברי רש"י אינם כלי
הר"ב וז"ל יא דין אמת
לחמתו דייטת כע"ד דסבר
החייב היה לוי בעלמא
צירתי ה"ל ואם היה יכול
לספק בנזותו הוה מהפק
והדיינים בעלמא נזות דעתן
לספק בנזותו מהסן מפני
שמינה צירתי ע"כ והנה
על חללת דבריו ז"ל דתת
דסבר החייב וכו' אלא הוא
דפי' הרמ"ב מעיקרא דר"ל
הוא סובר אכל הדין חילתה
לספק וכו' אכל מ"ה רש"י
ז"ל חמ"ה והדיינים בעלמא
מוה דעתן לספק וכו'
כרתי דברים משוללי הנה
ופי' הרמ"ב דמתוך שכל ה'
צירי את שני נזותו ליה
לספק וכו' כלומר כל ה'
מנין דכ"ה מי שצירי וכו'
מנאל שלא יתעלם מוס' ד'
יזות שיש לספקו מעיני
הדיינים וזה נכסיהם באת
עם מ"ה בירושלמי (ע"כ) :

ה"ק אכל אם היו כשרים
שהם יושבי קרעה נעבו כזומחין . ואינו יכול לפוסלן . ופסק
ההלכה בזה כשקבלו בעלי הדין מי שידין להם בין יחיד בין רבים .
ופסק עליהם את הדין דיו דין . ואין סותרין דיו ואע"פ
שאיע מומחה לרבים . ואם נודע
שטעה . אם בדבר משנה טעה או
בדבר המפורש בגמרא . מחזירים
הדבר כשהיה . ודין בו כהלכה .
ואם לא אפשר להחזיר כגון שהלך
זה שנטל המזון שלא כדין למדינת
הים . פטור הדין מלשלם מא"ר .
שקבלוהו עליהם . שאף על פי
שגרס להזק לא נחזין להזיק .
ואם טעה בשקול הדעת והוא בדבר שנחלקו בו הנאים
או אמוראים או גאונים וכוגיא דעלמא כחד מעיבו ודן זה
הדין כדברי אורח הנאון שאין סוניית העולם כמותו . אם לא
נשא ונתן ביד יחזור הדין . ואם ח"ל להחזיר ישלם מזיבו ואם
נשא ונתן ביד מה שפסח עשוי וישלם מזיבו . ודין שלא קבלו
אורחו בעלי הדין אלא שעמד מאליו או מנה אורח המלך או קלת
זקני הקהל העמידוהו . אם אינו מומחה לרבים אע"פ שנטל
רבות מראש הגולה אין דינו דין . בין טעה בין לא טעה . ואינו
בכלל שדיינין אלא בכלל בעלי זרוע . וכל אחד מבעלי דינין אם
רצה סותר דינו וחוזר ודן בפני ב"ד . ואם טעה ולא נשא ונתן
ביד יחזיר הדין . ואם ח"ל להחזיר ישלם מזיבו כדן כל גורם
להזיק . ואם נשא ונתן ביד ישלם מזיבו וחוזר ומוטל מצעל דין
זה שנתן לו שלא כהלכה . ומומחה לרבים שקבלו אורחו בעלי
דיינים . או שנטל רשות מראש גולה אע"פ שלא קבלו אורחו בעלי דיינים .
הואיל והוא מומחה אם טעה בין בדבר משנה בין בשקול הדעת .
וח"ל להחזיר הדין פטור מלשלם . ומומחה שנטל רשות מראש
גולה יש לו לכוף לבעלי הדין שידונו לפניו . בין רלו בין לא רלו .
בין בארץ בין בחו"ל . ומי שנטל רשות מן הגשוי שדא"ל אינו
יכול לכוף לבעלי הדין אלא בא"י בלבד . ומומחה הוא . מי שלמד
במורה שכתב ובבע"פ יודע לסבור להקיש ולהבין דבר מתוך
דבר א' (הוא הנקרא מומחה) . וכשהוא ניכר יודע ויאל טבעו
אלא אנשי דורו נקרא מומחה לרבים והוא יכול לדון יחיד ואפי'
לא נקט רבות מראש גולה : זה פוסל עדין של זה . פלוגתיהו
דל"מ ורבנן מוקי לה בגמ' כשארמר בעל דין יש לי שתי כתי
עדים בדבר . והביא את ראשונה ועמד בעל דין שנגדו עם
אחר ואמר פסולין הן . ר"מ אומר יכול הוא עם אחר לפוסלן
ולאו נוגע בעדותו הוא . שהרי אמר יש לי כת אחרת . ואם
צקס ולא מנא . יפסיד . ורבנן סברי אע"ג דאמר תחלה יש לי
שתי כתי עדים יכול לחזור ולומר אין לי אלא אלו . ומנא זה
שדא לפסלן נוגע בעדותו הוא . ולא מפסלי אסומיה . והלכה
(א) הוספת החו"ס היא ומיחרת . כחכמים

היו בשרים או מומחין אינו יכול לפוסלן .
זה פוסל עדין של זה . וזה פוסל עדין
של זה . דברי רבי מאיר . וחכמים
אומרים אימתי . בזמן שהוא מביא עליהם
ראיה שהן קרובים או פסולים אבל
אם היו בשרים . אינו יכול לפוסלן :

אמר
ואם טעה בשקול הדעת והוא בדבר שנחלקו בו הנאים
או אמוראים או גאונים וכוגיא דעלמא כחד מעיבו ודן זה
הדין כדברי אורח הנאון שאין סוניית העולם כמותו . אם לא
נשא ונתן ביד יחזור הדין . ואם ח"ל להחזיר ישלם מזיבו ואם
נשא ונתן ביד מה שפסח עשוי וישלם מזיבו . ודין שלא קבלו
אורחו בעלי הדין אלא שעמד מאליו או מנה אורח המלך או קלת
זקני הקהל העמידוהו . אם אינו מומחה לרבים אע"פ שנטל
רבות מראש הגולה אין דינו דין . בין טעה בין לא טעה . ואינו
בכלל שדיינין אלא בכלל בעלי זרוע . וכל אחד מבעלי דינין אם
רצה סותר דינו וחוזר ודן בפני ב"ד . ואם טעה ולא נשא ונתן
ביד יחזיר הדין . ואם ח"ל להחזיר ישלם מזיבו כדן כל גורם
להזיק . ואם נשא ונתן ביד ישלם מזיבו וחוזר ומוטל מצעל דין
זה שנתן לו שלא כהלכה . ומומחה לרבים שקבלו אורחו בעלי
דיינים . או שנטל רשות מראש גולה אע"פ שלא קבלו אורחו בעלי דיינים .
הואיל והוא מומחה אם טעה בין בדבר משנה בין בשקול הדעת .
וח"ל להחזיר הדין פטור מלשלם . ומומחה שנטל רשות מראש
גולה יש לו לכוף לבעלי הדין שידונו לפניו . בין רלו בין לא רלו .
בין בארץ בין בחו"ל . ומי שנטל רשות מן הגשוי שדא"ל אינו
יכול לכוף לבעלי הדין אלא בא"י בלבד . ומומחה הוא . מי שלמד
במורה שכתב ובבע"פ יודע לסבור להקיש ולהבין דבר מתוך
דבר א' (הוא הנקרא מומחה) . וכשהוא ניכר יודע ויאל טבעו
אלא אנשי דורו נקרא מומחה לרבים והוא יכול לדון יחיד ואפי'
לא נקט רבות מראש גולה : זה פוסל עדין של זה . פלוגתיהו
דל"מ ורבנן מוקי לה בגמ' כשארמר בעל דין יש לי שתי כתי
עדים בדבר . והביא את ראשונה ועמד בעל דין שנגדו עם
אחר ואמר פסולין הן . ר"מ אומר יכול הוא עם אחר לפוסלן
ולאו נוגע בעדותו הוא . שהרי אמר יש לי כת אחרת . ואם
צקס ולא מנא . יפסיד . ורבנן סברי אע"ג דאמר תחלה יש לי
שתי כתי עדים יכול לחזור ולומר אין לי אלא אלו . ומנא זה
שדא לפסלן נוגע בעדותו הוא . ולא מפסלי אסומיה . והלכה
(א) הוספת החו"ס היא ומיחרת . כחכמים

אמר ר' יוחנן הלכה כרבי יוחנן הגלילי . ומדולרך להכשיר השופט
שהיה קרוב ונתרחק . שבע מיניה כל שעזין הוא קרוב פסול
לדון . ובמדרש רבה ריש פרשת שופטים כשם שהקרוב פסול
להעיד . כך הוא פסול לדון . ומה
ראית לומר כן אמר רשב"י כה"כ
ונגשו וגו' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל
נגע מקום וכו' מה נגעים ציזם וכו'
ומה נגעים פרט לקרוב . אף ריבים
פרט לקרוב . אלא שאני תמה דבנגעים
גופיה מנלן . ובפרקין [דלקמן דף ל"ד]
איתא בהדיא ומה ריבים שלא
בקרובים . אף נגעים וכו' . וכן
כתב הר"ב בספ"ב דנגעים . ובדפוס של מתנות כהונה
שעל הרבות איתא בהפך . וכמו שהיא הגירסא בפרקין אכל ראה
זה מלאחי בתורה כהנים פרשה נגעים בסוף פ"א כמו ברבות . ומה
נגעים וכו' ולרין עינן . וגם הואיל וחכמים פליגי וסבירא להו
דרואה נגעי קרובים . ה"כ אין היקש זה . אלא מחזורת
כדכתבתי [ויש לעיין בספר קרבן אהרן] : אינו יכול לפוסלן .
כתב הר"ב ופסק ההלכה בזה כשקבלו בעלי הדין וכו' שאע"פ
שגרס להזיק וכו' וקי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי . פיין במשנה
ד' פ"ד דבסורות . ומדלא כתב הר"ב בחלוקה זו אם נשא ונתן
ביד מה דינו . מסתברא משום דסבירא ליה דלא נשא ואע"ג
דנשא ונתן ביד אפ"ה פטור וכן הבין הטור לדעת הרמב"ם
כמ"ס בטור סימן כ"ה . וטעמא ללא דמי לטועה בשקול הדעת .
כתב ה"כ שהרשב"א כתב בשם בעל המאור דמשום פשיעותא
דבעל דין נגעו בה . דכל טעיה בדבר משנה דבר ברור [הוין]
והוא ליה לשיילי ולגלוי טעותא . ולא הוי ליה למסוך עליה .
וביין ששטא ונתן בפניו ולא מיחה פטור . ע"כ . ועיין מ"ס בפ"ק
דלכות . על ואל תעש עמך כעורכי הדיינין . ומ"ס הר"ב ואם
טעה בשקול הדעת וכו' . וכוגיא דעלמא כחד מעיבו . לכוון
הרמב"ם פ"ו מהלכות סנהדרין [ולא ידע] שכבר פסק המעשה
בכל העולם כדברי האחד . והטור כתב כגון שסתמא דגמרא
פריך ממלתיה ויבואר בזה [והוא פי' הרי"ף] ורש"י פירש שרוב
הדיינים נראה להם דברי השני . ע"כ . ומ"ס הר"ב ואם נשא
ונתן ביד וכו' ישלם מזיבו . וחוזר ומוטל וכו' במכל שק מוהא
דלקמן . ולשון הר"ב כל הרמב"ם פ"ו מהלכות סנהדרין . ומ"ס
הר"ב ודין שלא קבלו וכו' סותר דינו . ואפילו לא טעה . נפקא
מיעיה לענין זמן . ח"ג ומנין לייבא לברורי טעותא לא מהמשנה
ולא מהסוגיא דעלמא . ואפ"ה אפשר שאינו דין צדק ויכולין
הדיינים לפסוק דלא כמו שפסק זה הדין דאטו כוליה דיני נשנו
במשנה וכוגיא דעלמא . ומ"ס הר"ב ואם טעה ולא נשא ונתן וכו'
ישלם כדן כל גורם להזיק . שזה מתכוין להזיק הוא . כיון דלאו דייבא
הוא . ומ"ס הר"ב מי שנטל רשות מן הגשוי שדא"ל אינו יכול
לכוף לבעלי הדין אלא בא"י . דהבא שבבל שנטל לכוון שררה ויש להם רשות להפקיד דהפקד ב"ד הפקר . דכתיב (עורא י) וכל אשר לא יבא וגו'
בהאש רבה [דף פ"ט] . והתם בא"י מחוקק . שררה מועטת . דתניא לא יסור שבעט מיהודה (בראשית מ"ט) . אלו ראשי גליות שבבל
שרודין את ישראל בבעט שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס . ומחוקק מבין רגליו אלו בני ציפו של הלל דנשא היה שמלמדין סורה
ברבים בגמ' פ"ק דף ה' . ומ"ס הר"ב ומומחה וכו' והוא יכול לדון יחיד . עיין לשונות בריש מילתין . ובמ"ס פ"ד דלכות . ופי' מומחה עיין
בפירוש [הר"ב] מ"ה פ"ה דעירובין . ומ"ס הר"ב ואפי' לא נקט כמותא כלומר ודיינו דין . אכל אם טעה אינו פטור הואיל ולא
נקט רשותא ועיין מ"ס פ"ד דלכות : זה פוסל עדין וכו' . כתב הר"ב פלוגתיהו מוקי בגמרא כשארמר בעל דין יש לי שתי כתי

היו בשרים או מומחין אינו יכול לפוסלן .
זה פוסל עדין של זה . וזה פוסל עדין
של זה . דברי רבי מאיר . וחכמים
אומרים אימתי . בזמן שהוא מביא עליהם
ראיה שהן קרובים או פסולים אבל
אם היו בשרים . אינו יכול לפוסלן :

יבין תפארת ישראל יבין
(ו) מיירי באמר שיש לו ב' כתי עדים , והביא את א', והעיד אורח
שנגדו עם עוד אחר שפסולין לעדות , דר"מ ס"ל דאין הבעל דבר
הפוסלן נוגע בעדות , והרי אמר האחר שיש לו עוד כת אחר ,
ואפילו יבקש אח"כ הכת הב' ולא ימלס , איהו דאפסיד אנפסיה ,
ותכמים

כחממים: ב נאמן עלי אבא. להיות דין. אף על פי שהוא פסול מן התורה לדוני. לא לזכות ולא לחובה. כדנפקא לן מלא יומרו חבות על כנים: נאמנים עלי שלשה רועי בקר. לדון. דאילו לעדות. רועי בקר כשרים הן: רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. אפילו לאחר גמר דין.

לאחר שקבל הדין העדות ואמר איש פלוגי אתה זכאי: אינו יכול לחזור בו. לאחר גמר דין בלבד הוא דפלוני רבנן עליה דר"מ. דאילו קודם גמר דין מודים חממים לר"מ דיכול לחזור בו. ואם קט מיזו נמי שמקבל עליו עדות איש פלוגי. או דינו של איש פלוגי אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו. שאין לאחר קנין כלום. וכן הלכה: דור לי בחיי ראשך.

גדור לי בחיי ראשך. ואסן לך מה שאתה תובע. ואין לריך לומר ומחול לך מה שיש לי אלך. וגדר לו. או קטו מיזו. אע"פ שעדיין לא נדר. אינו יכול לחזור בו. כדברי חכמים. וכן הלכה: ג ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: המשחק

לשון הר"ב להיות דין. וכן לשון רש"י. ולשון הרמב"ם פ"ז מהלכות סנהדרין מי שקבל עליו קרוב. או פסול. בין להיותו דין בין להיותו עד עליו וכו'. ע"כ. ונראה לי דרש"י נמי לרבותא הוא דנקט דין. דהא תנן במשנה ד' פרק ו' דגדה. כל הכשר לדון כשר להעיד. ויש שכתב להעיד. ואינו כשר לדון. וכן לקמן במשנה ה' ועיין בדבור דלקמן: רועי בקר. הוא הדין כל בי תלתא דלא גמירי דינא. פסולים. ולרבותא נקט רועי בקר דלא שכיני בישוב ולא ראו ולא שמעו עסקי דין בין אדם לחבירו. גמ' סוף דף כ"ה ואפילו לעדות נמי פסלינהו רבנן דקא חזו רבנן דקא מכווני ושרי להו לרעות בשדות אחרים. כדאיתא התם בגמ': רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. כהב הר"ב אפילו לאחר גמר דין לאחר שקבל כו' ואמר איש פלוגי וכו' וכן דעת ר"י דלגבי עדות נמי הו גמר דין כשפסקו צ"ד הדבר על פיהן. אבל הריב"ש סימן ת"ץ כתב שהסמימו הרבה מן החרונים אשר ראוי לסמוך עליהם דלגבי עדות הו גמר דין כל שנתקבל עדותו צ"ד וכו' ופסקו כו' וכו' אי סר לך בהגהותיו ל"ע [ח"מ סימן כ"ב שיע' א']. ואפשר שכן גם דעת הר"ב ודלגדדין נקט ללאחר שקבל העדות הוא גמר דין דקבלת עדות. ודאמר איש פלוגי וכו' הוא גמר דין דקבלת הדין. ועיין מ"ש בדבור דור לי וכו': אינו יכול לחזור בו. כתב הר"ב ואם קנו מיזו וכו' שאין לאחר קנין כלום. גמ'. וכתב ר"י ורע"ג דמיחזי כקנין דברים. אפ"ה אשכחן בקנין שמחוק הדברים כדאמרין גבי דינא דבר מצרא [ברפ"ט דב"מ דף ק"ח]. וגבי משכנתא באתרא דלא מסלקין צפ"ה דב"מ דף ס"ז]. ע"כ: דור לי בחיי ראשך. כתב הר"ב ואסן לך מה שאתה תובע. וברישא נמי באתן לך מהלוקט. אבל במחול לך אפילו רבי מאיר מודה. ולריבא למתני תרייהו. נאמן עלי. ודור לי. משום דנאמן עלי וכו' הו תולה בדעת אחרים [אבל ואיך] ומגיה אחרת דלא גמר ומקני. דמימר אמר מי יימר דמזכי לי ואפילו רבנן מודו ליה לר"מ בהא. לריבא. ודור לי הו תולה בדעת אחרים [אבל בעל דין] ומגיה אחרת דבהא אפילו רבי מאיר מודה ואין יכול לחזור. לריבא. גמרא. ומ"ש הר"ב דל"ל ומחול לך. כתב הרא"ה ז"ל דלאו דוקא דקא א"ל מחול לך בהדיא דאסן פשיטא דמתי מדין מחילה גמורה דהא לא בעיא קנין. ועיין דבלאחר גמר דין מחלוקת הא זכ"ה אותו והויה מחילה גמורה. והיכי ס"ד דר"מ סבר יכול לחזור. אלא ודאי הכא כגון דא"ל תובע לנחבע הרי עלי לעשות מתביעה זו בכל מה שיאמרו אבא. או אבך. הן לפטור. הן לחיוב. שאין בלשון הזה לשון מחילה. וכן הסמימו החרונים ז"ל. כ"י: ג ואלו הן הפסולים. פירשו החוס' דפסולי דרבנן קא חשיב. וכמ"ש בשם בסוף פ"ק דר"ה. ומש"ה כתבו דל"ג הכא ועבדים דאינהו פסולים מדאורייתא מק"ו. כמ"ש שם. וכתב הרמב"ם ולא יעלה על דעתך שאלו בלבד פסולי עדות. אבל הם רבים. יאריך לפרשם. והנה לך שני עיקרים כוללים רובם וכו'. כמ"ש הר"ב ולענין פסק הלכה וכו'. וקשיא לי מ"ש בס הר"ב בפסק הלכה דמנהו ברבית פסול דאורייתא ואלו בסוף פ"ק דר"ה כתב דאינו פסול דאורייתא וז"ל דהבא משרש כסלקא דעתייהו דתוס' דמתני' באבך רבית. אבל ברבית קלושה פסולים דאורייתא. וכן דעת הרמב"ם פ"ה מהלכות עדות. הו נמי דעת הר"ב כג"י שכתב דמתני' ליה אכטריבא ליה דפסול מדרבנן. משום דלא משמע לאינשי שיהא אבא אלא למלוה דמריח. ודוקא

עדים בדבר וכו'. רבי מאיר אומר יכול וכו' שהרי אומר יש לי כת אחרת. ואם בקש ולא מלא יפסיד. וכן פי' רש"י. וקלף קשה לומר כן מפני שכבוד היה שיש לו שתי כתי עדים ואמר כן ואח"כ בקש ולא מלא. יפסיד. והרמב"ם מפרש בענין אחר דפלוגתייהו כשהביא שני כתי עדים

ב אמר לו נאמן עלי אבא. נאמן עלי אבך. נאמנין עלי שלשה רועי בקר ח. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו ט. והכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ט. היה חיוב לחבירו שבועה. ואומר לו דור לי בחיי ראשך י. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. והכמים אומרים אין יכול לחזור בו י. ואלו הן הפסולים י.

אם הם הראשונים או הם האחרונים א"כ יש לך לקיים הכשרות באחת הכתות. ומכמים אומרים אין לנו חוששים בהביאו עדים אחר עדים. לפי שלא עשה זה לפי שאחד מהן פסול. אלא לחזק טענותיו ולהודיע כי זה ידוע אלל רבים ואין זומעין לו. אלא אם צירר הדבר שיש בהן פסול: ב אמר לו נאמן עלי אבא.

אם הם הראשונים או הם האחרונים א"כ יש לך לקיים הכשרות באחת הכתות. ומכמים אומרים אין לנו חוששים בהביאו עדים אחר עדים. לפי שלא עשה זה לפי שאחד מהן פסול. אלא לחזק טענותיו ולהודיע כי זה ידוע אלל רבים ואין זומעין לו. אלא אם צירר הדבר שיש בהן פסול: ב אמר לו נאמן עלי אבא. ב אמר לו נאמן עלי אבך. נאמנין עלי שלשה רועי בקר ח. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו ט. והכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ט. היה חיוב לחבירו שבועה. ואומר לו דור לי בחיי ראשך י. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. והכמים אומרים אין יכול לחזור בו י. ואלו הן הפסולים י.

אם הם הראשונים או הם האחרונים א"כ יש לך לקיים הכשרות באחת הכתות. ומכמים אומרים אין לנו חוששים בהביאו עדים אחר עדים. לפי שלא עשה זה לפי שאחד מהן פסול. אלא לחזק טענותיו ולהודיע כי זה ידוע אלל רבים ואין זומעין לו. אלא אם צירר הדבר שיש בהן פסול: ב אמר לו נאמן עלי אבא. ב אמר לו נאמן עלי אבך. נאמנין עלי שלשה רועי בקר ח. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו ט. והכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ט. היה חיוב לחבירו שבועה. ואומר לו דור לי בחיי ראשך י. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. והכמים אומרים אין יכול לחזור בו י. ואלו הן הפסולים י.

ב אמר לו נאמן עלי אבא. ב אמר לו נאמן עלי אבך. נאמנין עלי שלשה רועי בקר ח. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו ט. והכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ט. היה חיוב לחבירו שבועה. ואומר לו דור לי בחיי ראשך י. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. והכמים אומרים אין יכול לחזור בו י. ואלו הן הפסולים י.

שנויי נוסחאות ב יבול לחזור. כתיב יבול הוא לחזור. לחברו. כתיב לו. ואמר לו. כתיב קאמר לו. יבול לחזור. כתיב ונבטק ונמשכר יבול הוא.

תוספות חדשים ב הר"ב ד"ה נאמנים עליו שלשה רועי בקר כו' לעדות כו' כשרים הן עב"ל כתיב לריבא דמתני' אבל כתיב היתא דהכוסו לפוסלן אפילו לעדות כדכתב הרי"ט וכו' הרמב"ם בחיבורו וכל הפוסקים. וא"כ קשה על הר"ב ש"ל לכתוב בהלכה כדרכו ויורה המה דמתני' דלקמן הביא לטעם דכתיב הגבלים כו' והפשיט רועים. וז"ל דפ"ס הוא דהיל לכתוב כמה חילוקי דיעים דהא הוא רועה כהמות של עמו סתמא פסול. אבל אם רועה כהמות אחרים לריך הכונה גם מגדלי כהמה דקא בל"י פסולין כדאיתא בפוסקים. (ממכרש"ח ז"ל):

ראשון לציון ב הר"ב ד"ה נאמנים עליו ג' רועי בקר כו' ע' יסל"מ: חיי"מ ד"ה אמר לו נאמן כו' וז"ל דרש"י נמי לרבותא הוא דקט דין כו' ע' יסל"מ: שם ד"ה רועי בקר כו' דקא חזו רבנן דקא מכווני ושרי ל"ו לרעות בשדות אחרים כגמ' ל"ה ע"ב שפ"ה איתא ושדון (להו לרעות) כו':

תפארת ישראל יבין

וכחמים סיג דיכול לחזור ולומר אין לי עדים: ז) לזון ציטנו, או להעיד ציטנו: ח) לזון ציטנו אף שאין בקיאות צדיקים. ולהכי נקט רועי בקר, דאלו רועי לאן אינו רגיל להאמינן, מדפסולין אף לעדות. מיהו קיי"ל כברייתא דגם רועי בקר פסולין לעדות מדרבנן, מדמרעין בשדות אחרים, ואפ"ה בהאמינן, או אפילו בקבל עליו עדות עכו"ם, דבריו קיימין: ט) אף לאחר פסק דין: י) בעדים לאחר שהעידו, ובקבלתו לדיינים, לאחר שפסקו הדין. מיהו קודם לכן, דוקא בקני מידן שמקבלן לעדים או לדיינים, דבריו קיימין. וכל זה שקבלן

וגם שלא טעו בזהדין, דאל"כ גם לאחר גמר דין, יכול לחזור בו [כ"ב ט"ז סס]: (יא) ואסן הביעך, ומכ"ש באל' המחול לך הביעתי: (יב) בקטו מיזו, ובלא קטו מיזו, דוקא בנדר כבר בחיי ראשו. וס"ה בפי"ק שבעת היסת, ונשבע חבירו, או שקטו מיזו אף שלא נשבע חבירו עדיין, או שנחטיב שריא שאינו יכול להפסי, ואמר לחבירו הנשבע וטול, ונשבע הלה, או בנחטיב שבעה ואמר הריני משלם, ויולא מבית דין, בכל אלו אי' לחזור בו [סס]: (יג) מדרבנן לדון ולהעיד:

הרי זה אינו כלום... ומה שכתבתי...

שנויי נוסחאות

ולאחר זמן... ונכין לאתר זמן... הביא ראי ומצא עדים...

שנה רש"ג במשנתו הלכה כמותו חוץ וכו' וראיה אחרונה... ומה שכתבתי...

ולכן חלל מוסב על וכשיצא וכו' אפונדתו... פירש הר"ב תגורתו...

ראיה. ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים... הרי זה אינו כלום... אמר רבן שמעון...

ולכן חלל מוסב על וכשיצא וכו' אפונדתו... פירש הר"ב תגורתו...

הרי זה אינו כלום... שהרי אמר אין לי... ומיטיב שמה זייף... או שער עדי שקר...

הדין וחומר ודניס כפי העדים או הראיה שהביא... אפונדתו... והוא דמפרשי מלבוש הכמוץ לכשרו...

יבין תפארת ישראל יבין

מח וק"ל בהא כח"ק. ודוקא כשהיו עמו במדינה [סס]: לדידי' אלעריך כך צבא, מדהיה עמו ראייתו ולאמר אין לי...

ראיה ואמר אין לי ראיה ולאח"כ מצא עדים ומצא ראיה... א"כ ה"א ה"א עדים כו' אין לי ראיה... כ"ז ליתא במש"כ ובק"ט משניות בדפ"י...

אחד דיני ממונות פרק ד סנהדרין

פ"ד א אחד דיני ממונות... כ"ז ל"ג ע"ה ויבטולי... כ"ז ע"ה ח"ה ע"ה זמני דף...

שנויי נוסחאות

פ"ד א ודיני נפשות... כ"ז ע"ה ככל המשנה... דיני נפשות כך דיני...

תוספות חדשים

פ"ד א הר"ב ד"ה שנאמר וכו'... שהדין מרומה עכ"ל ה"א... כמי אוקימתא אחינא...

פרק ד א אחד דיני ממונות וכו' בדרישה וחקירה... הכח הר"ב וזהו דין תורה... שחין מאריכין בדרישה וחקירה...

פרק ד א אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה... שנאמר ויקרא כ"ד משפט אחד יהיה...

פרק ד א אחד דיני ממונות... שנאמר משפט אחד יהיה לכם... ודרישה וחקירה... וזהו דין תורה...

יבין תפארת ישראל יבין

פ"ד א לחקר העדים ז' חקירות דלקמן [ריש פ"ה] וצ"ד כתי' ודרשה וחקירה ט"ז... מיכו ק"י"ל דעדי ממונות א"ל דרישה וחקירה...

אבל בסותרין ז"ל צדיקות, שחין נפקותא בזה בהעניין, כגון שזה אומר סלע שחור הלוה, וזה אומר סלע לבן ה"א, או זה אומר בזוית זה וזה אומר בזוית אחר הלוה, או שיש בכלל ר' ק/שזה אומר ר' וזה אומר ק' הלוה, ששניין משידין שהלוה ק', או שזה אומר דמי יין, וזה אומר דמי שמן אחס חייב לו, וכדומה באלו, ע"זתן כשר [ל'] ג' מתחילין הדיינין לישא וליתן: ד' להמוחזק, וכ"ש בחובה להמוליא. ולי"ם ללו

דיני ממונות דין ביום
 ר"ב כ"ה פ"ג ע"ד יתענה
 נכח פ"ג ב"ב י"ג דיני
 נפשות דין ביום יתענה
 כלו ר"ג י"ג : לפיכך
 אין דין לא בע"ש
 וכו' יתענה ביום פ"ג כ"ג
 כמות פ"ה ה"א : ב דיני
 הממונות והמזנות
 י"ב פ"ה ג"ג י"ג פ"ה :

דלקמן: דיני ממונות מתיין וכו' בין לחובה. ודיני נפשות וכו'. ועל פי שטיט לחובה. כדלפיך במחנותין צוהך פ"ק מלכותי (שמות כ"ג) לא תהיה אחרי רבים לרעות וכו'. וליכא לוקמא דיני ממונות. כדלמך לקמן [דף ל"ו ע"ב] לא תהיה משפט צוויקן (שם) אבל אתה מטה [משפט] שר הנסקל וכו' שאר דיני ממונות. רש"י: דיני ממונות מחזירים וכו'. עיין בלרובה בפירוט הר"ב דר"פ דלעיל: דיני נפשות מחזירים לזכות וכו'. דה"ר מנן ליונא מצ"ד חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מנין שמחזירין אותו ח"ל (שם) נקי אל תהרוג פירש"י נקי משמע מן הטעם והע"פ שכתבי"ב בדן. ע"כ. ומנין ליונא מצ"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה מנין שאין מחזירין אותו ח"ל לדיק אל תהרוג. פירש"י לדיק משמע בלשון דין והע"פ שאינו נקי: ואין הכל מלמדן חובה. לשון הר"ב שאם אמר אחד מן התלמידים הוסיפין לפניו הדיינין ולא נתנו צ"ד על כך. רש"י. ועיין מבנה ד' ופרק דלקמן משנה ד': אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה. סברא היא דבעינן והגילו. ובגמרא מוקי לה בשעת משא ומתן הוא ללא יחזור דמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו ושמה יונא ראיות נטות. אבל בשעת גמר דין שכבר חזר על כל דבריו ונראה לו שאין דבריו נכונים חזר ומלמד חובה: רש"י. ועיין בפירוש הר"ב סוף פרק דלקמן: דינים ציז וגומרין בלינה. כתב הר"ב

פותרין לזכות ואין פותרין לחובה. דיני ממונות מתיין (ה) על פי אחד בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות מתיין על פי אחד לזכות. ועל פי שנים לחובה (ו). דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה (ז). דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה (ח). דיני ממונות הכל מלמדן זכות וחובה (ט). דיני נפשות הכל מלמדן זכות ואין הכל מלמדן חובה. דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות. והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות. אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה (י). דיני ממונות דין ביום וגומרין בלינה (יא). דיני נפשות דין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות וגומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה (יב). דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות (יג). וביום שלאחריו לחובה. לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב (יד): ב דיני הממונות

דכתיב ושפטו את העם בכל עת. וכתיב והיה ציוס הגחילו פירש"י משפט נחלות דייט דיני ממונות ציז. ע"כ. ומ"ש הר"ב הא כילד יוס לתחלת הדין ולינה לגמר דין. פירש"י דכתיב ושפטו. ועיקר משפט היינו גמר דין. ע"כ. והתוספות כתבו דלפיכא ליכא לומר דמכתמא תחלת הדין עיקר. ועוד ציז הגחילו קבלת העדות הוא דהוי תחלת הדין. ע"כ: דנין ציז. ולפסק הר"ב במשנה ב' פ"ב דיבמות כמ"ד חלינה בלינה פסולה. הכי נמי תחלת דין בלינה אפילו בדיעבד אינו דין. דהא חלינה תחלת דין הוא לחזרו מ"ד. כמ"ש שם. וירושלמי שכתב הב"ב בה"מ סימן ה' כבר אפסדו התוספות דיבמות דף ק"ד ד"ה מ"ס]. ולא חייבי אלא בגמר דין. ולתחלה: וגומרין בלינה אם רטו. רש"י: לפיכך אין דנין לא בערב שבת וכו'. כתב הר"ב שגמלא גמר דינו בשבת ולהשהותו אחר שבת אי אפשר וכו'. הכי קאמר שאם יראוהו בע"ש לחובה צו למעבד הלנה. וגמלא גמר דינו כך מפורש בגמרא. והא ללא חמירין ללא לגמר דינו בשבת משום שאין דנין בשבת כדמצינן במשנה ב' פ"ק ה' דבילה. סירטו התוספות דדוקא דיני ממונות גזירה כמא יכתוב. אבל דיני נפשות אין לאסור מטעם זה שכבר כתבו מהאמור דברי המזכיר והמחייבין. ע"כ. וכו' הירץ דהא לא הבערו עדיפא ליה דאסור מדאורייתא. פ"כ. ופרישין בגמרא דלקטילה לאורחא ומכני נגד השמש בעינן. והו פרישין ונגמריה בחד בשבתא. דכל שלא נגמר דינו לא הוי עניי הדין. דכל שעה מנפח להללה. ומכני מנשי טעמייהו. אע"ג דכני סופרים כותבין דברי המזכיר והמחייבין כדלקמן משנה ג'. נהי דבפומא כותבין. ללא דליגשי איגשי. דאע"ג שזכור לו ליבוד הטעם. ככתב מלכו ישונו לטעמו ואין יכול ליישבו ולתת טעם הגון ככראשונה [רש"י]. ומ"ש הר"ב שגמלא לא הבערו אש בכל מושבותיכם מסקינן בגמרא דמושבות קשיא ליה [דודאי דלגופיה איגטרין. אי לחלק אי ללאו. כדפירש"י בפירוש החומש. וכמ"ש במשנה ח' פ"א] מושבות מה ה"ל. מדדי שבת חובת הגוף הוא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל. מושבות דכתב רחמנא למה לי. פתיב הכא בכל מושבותיכם. ולהלן הוא אומר בפרשת רולחים (נמדבר ל"ה) והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם. מה מושבות האמור להלן ב"ד. אף מושבות האמור כאן ב"ד: ב הממונות והמזנות. אם בא אדם לישאל על דבר טהרות מחזירין מן הגדול. שאלין תחלה לגדול שבדיינין מה הוא אומר בדבר. רש"י. ויש לתמוה אמאי לא חגי כמי האסור והמותר. דמסתמא נמי דינא הכי ובברייתא בגמרא דף ל"ז יש ג"כ לתמוה דתניא והטהרות והטומאות וכו'. דיני

שנויי נוסהאות
 צויות ואין פותרין לחובה. ככ"י ק"ל לזכות אבל לא לחובה: דל"ז וכתיב וכתבי"ב בזכות. בחובה. מתיין עפי"א אחד גד"ל וכתבי"ב .. עפי"א עד אחר וכו' .. עפי"א גם כמות וכו' טע"ז. ועפי"א שנים לחובה. ככ"י ק"ל אבל לא לחובה. ד"מ המלמד חובה מלמד זכות. בגמ"ז כ"י ק"ל. חזר ושלמד זכות (אב"ל) המלמד זכות א"י (חזרו ושלמד חובה. כתיב יתה; ככ"י ק"ל והמלמד זכות אינו מלמד חובה. דיני ממונות גומרין בו ביום כו' ד"ג גומרין בו ביום לזכות. ככ"י יו"ט וממנוה ד"ס דנין בו ביום וגומרין בו ביום. והמסכ"ל תקן לפיניו עפי"א פ"י רש"י (ד"ס) וכו' ד"ג דנין. גם כתיב. ב דיני כתיב וכמסכ"ל וכמסכ"ל דיני ממונות. הממונות והמזנות. דל"ז וכתיב וכמסכ"ל המזנות והממונות וכו' כר"ס.

תוספות חדשים
 בהוי"ם פ"ה דיני נפשות מחייבין כו' והע"פ סג"ר נקי. והוא טעם דכתיב שאין להזקין מדין בו אלא בדבר שהזקוק מדין בו צו על קני בו רב הוא וחזרו אפי' לזכות (שם) וכ"ס הרמב"ם):

לקוטים
 פ"דא ח"ש דה"לפיכך וכו' וכו' וכו' נלמד דלא שתייב להי מיונא דיני אכל קושייתם היא אחרי דמקמי אח"כ בגמרא וליגמריה לדיניה בשבתא ולקטילה בחד בשבת דהכי לא שייך ח"י ה"י ולכן תירט דהכי כד"מ והמ"ז ו"ל כתב גד"מ ט"ע דדוק כדכ"י תוס' שכתבו וליגמריה לדיניה בשבתא ולי כוונה קושייתם על וליגמריה כדלפון שבגמ' שם לא כוונת תירט לדיניה א"ז מקומו היא על וליגמריה תחלה כדכתיבנא. (ש"ס): ב במשנה הממונות והמזנות י"ב דלקמן ומהתל כטומאה דכל מקום מניע

דכתיב ושפטו את העם בכל עת. וכתיב והיה ציוס הגחילו פירש"י משפט נחלות דייט דיני ממונות ציז. ע"כ. ומ"ש הר"ב הא כילד יוס לתחלת הדין ולינה לגמר דין. פירש"י דכתיב ושפטו. ועיקר משפט היינו גמר דין. ע"כ. והתוספות כתבו דלפיכא ליכא לומר דמכתמא תחלת הדין עיקר. ועוד ציז הגחילו קבלת העדות הוא דהוי תחלת הדין. ע"כ: דנין ציז. ולפסק הר"ב במשנה ב' פ"ב דיבמות כמ"ד חלינה בלינה פסולה. הכי נמי תחלת דין בלינה אפילו בדיעבד אינו דין. דהא חלינה תחלת דין הוא לחזרו מ"ד. כמ"ש שם. וירושלמי שכתב הב"ב בה"מ סימן ה' כבר אפסדו התוספות דיבמות דף ק"ד ד"ה מ"ס]. ולא חייבי אלא בגמר דין. ולתחלה: וגומרין בלינה אם רטו. רש"י: לפיכך אין דנין לא בערב שבת וכו'. כתב הר"ב שגמלא גמר דינו בשבת ולהשהותו אחר שבת אי אפשר וכו'. הכי קאמר שאם יראוהו בע"ש לחובה צו למעבד הלנה. וגמלא גמר דינו כך מפורש בגמרא. והא ללא חמירין ללא לגמר דינו בשבת משום שאין דנין בשבת כדמצינן במשנה ב' פ"ק ה' דבילה. סירטו התוספות דדוקא דיני ממונות גזירה כמא יכתוב. אבל דיני נפשות אין לאסור מטעם זה שכבר כתבו מהאמור דברי המזכיר והמחייבין. ע"כ. וכו' הירץ דהא לא הבערו עדיפא ליה דאסור מדאורייתא. פ"כ. ופרישין בגמרא דלקטילה לאורחא ומכני נגד השמש בעינן. והו פרישין ונגמריה בחד בשבתא. דכל שלא נגמר דינו לא הוי עניי הדין. דכל שעה מנפח להללה. ומכני מנשי טעמייהו. אע"ג דכני סופרים כותבין דברי המזכיר והמחייבין כדלקמן משנה ג'. נהי דבפומא כותבין. ללא דליגשי איגשי. דאע"ג שזכור לו ליבוד הטעם. ככתב מלכו ישונו לטעמו ואין יכול ליישבו ולתת טעם הגון ככראשונה [רש"י]. ומ"ש הר"ב שגמלא לא הבערו אש בכל מושבותיכם מסקינן בגמרא דמושבות קשיא ליה [דודאי דלגופיה איגטרין. אי לחלק אי ללאו. כדפירש"י בפירוש החומש. וכמ"ש במשנה ח' פ"א] מושבות מה ה"ל. מדדי שבת חובת הגוף הוא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל. מושבות דכתב רחמנא למה לי. פתיב הכא בכל מושבותיכם. ולהלן הוא אומר בפרשת רולחים (נמדבר ל"ה) והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם. מה מושבות האמור להלן ב"ד. אף מושבות האמור כאן ב"ד: ב הממונות והמזנות. אם בא אדם לישאל על דבר טהרות מחזירין מן הגדול. שאלין תחלה לגדול שבדיינין מה הוא אומר בדבר. רש"י. ויש לתמוה אמאי לא חגי כמי האסור והמותר. דמסתמא נמי דינא הכי ובברייתא בגמרא דף ל"ז יש ג"כ לתמוה דתניא והטהרות והטומאות וכו'. דיני

י ב י תפארת ישראל י ב י

ללא דיני ממון שבין אדם לחבירו מיירי, דבי' לא שייך קולא והומרא, דקל ליה וחומר ליה, אלא ר"ל בעיניי ממון דטהור וטמא, אסור ומותר, חייב ופטור, כולן ענייני ממון הם ודו"ק: (ה) הולטין אחר רוב: (ו) [ע"י פ"ה סי' ל"ז]: (ז) ר"ל כותבין הדין אחר שגמרוהו כשרואין טעמו כולם: (ח) מיהו בטעו בדבר שהזקוק מודיע בו, דהיינו דבר שמפורש בפורס, מחזירין אף לחובה: ט' אפילו תלמיד

סיים סם: י) דבמלמד התלמיד חובה אין שומעין לו: יא) בשעת המשא ומתן, כדי שיטרוח להעמיד דבריו בראיות, ואולי ימלא ראייה נכונה, אבל בגמר דין, רשאי לחזור וללמד חובה. והא דקאמר ברישא פותרין לזכות, אין ר"ל טולן רק ר"ל מי מהם: יב) אפילו בלינה: יג) אם יכולין: יד) אם ילא זכאי, ולא יענוהו ללון בספק: טו) דא"כ יגמרו דינו בשבת ויו"ט, ול"ט אז אי אפשר, דאין מיתחו חובה שבת ויו"ט

